

Верховний
Суд

ОГЛЯД судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за травень 2026 року

Supreme LAB

База правових позицій

Зміст

1. Справи про банкрутство	5
1.1. Правочини, вчинені всупереч санкціям і з метою обходу блокування активів, є нікчемними, а все одержане за ними може бути стягнуто в дохід держави	5
1.2. Умови визнання податкового боргу безнадійним та його списання у процедурі реструктуризації боргів фізичної особи у справі про неплатоспроможність	6
1.3. Підстави для визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури за відсутності схваленого плану санації	9
2. Справи у спорах, що пов'язані з антимонопольним та конкурентним законодавством	12
2.1. Щодо поширення на упаковці косметичного засобу відомостей про лікувальні властивості без належного підтвердження як прояву недобросовісної конкуренції	12
2.2. Щодо меж перевірки АМК заяви про недобросовісну конкуренцію на стадії відкриття справи	13
2.3. Щодо передачі цілісного майнового комплексу в безоплатне користування без проведення конкурсної процедури	15
3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів	16
3.1. Про належний спосіб захисту кредитора при позаконкурсному оспоруванні фраздаторного правочину боржника щодо частки у статутному капіталі ТОВ	16
3.2. Щодо визнання недійсним рішення загальних зборів про реорганізацію юридичної особи після державної реєстрації правонаступника як неналежного способу захисту	17
3.3. Щодо дійсності умови корпоративного договору про повідомлення щодо зміни складу учасників товариства	18
3.4. Щодо необхідності оформлення акта приймання-передачі для переходу корпоративних прав на частку у фермерському господарстві	20
3.5. Щодо виходу учасника з господарського товариства як одностороннього правочину, що не потребує рішення зборів засновників	21
3.6. Щодо позачергової оплати витрат на обслуговування рахунку в цінних паперах як витрат на збереження активів банку	22
4. Справи щодо земельних відносин та права власності	23
4.1. Щодо підтвердження розташування земельної ділянки в межах населеного пункту для цілей визначення комунальної власності	23
4.2. Щодо зменшення суми безпідставно збережених коштів на розмір сплаченого земельного податку при стягненні плати за фактичне	

користування земельною ділянкою, коли власник земельної ділянки не був визначений законом як належний розпорядник земель	25
4.3. Щодо звільнення самостійно зайнятої несформованої земельної ділянки комунальної власності від самочинно збудованого капітального об'єкта (павільйону)	26
5. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів	29
5.1. Щодо розірвання договору оренди та виселення орендаря у зв'язку із самовільним переплануванням орендованого майна без згоди орендодавця	29

Перелік уживаних скорочень

АТ	Акціонерне товариство
АМК	Антимонопольний комітет України
ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
ВС	Верховний Суд
ГПК України	Господарський процесуальний кодекс України
ЄДР	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань
ЗК України	Земельний кодекс України
КГС ВС	Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КМДА	Київська міська державна адміністрація
КУзПБ	Кодекс України з процедур банкрутства
ОСББ	Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
МОЗ	Міністерство охорони здоров'я України
ПП	Приватне підприємство
РВ ФДМУ	Регіональне відділення Фонду державного майна України
РТТП	Регіональна торгово-промислова палата
ТОВ	Товариство з обмеженою відповідальністю
ФГ	Фермерське господарство
Фонд	Фонд державного майна України
ФОП	фізична особа – підприємець
ЦК України	Цивільний кодекс України
ЦПК України	Цивільний процесуальний кодекс України

1. Справи про банкрутство

1.1. Правочини, вчинені всупереч санкціям і з метою обходу блокування активів, є нікчемними, а все одержане за ними може бути стягнуто в дохід держави

Правочини, спрямовані на відчуження активів усупереч санкціям, установленим Законом України «Про санкції», порушують публічний порядок та є нікчемними незалежно від визнання їх недійсними судом. Якщо встановлено умисел сторін на вчинення таких правочинів, суд може застосувати спеціальні наслідки недійсності, зокрема стягнення всього одержаного за правочином у дохід держави.

Компанія «І.ЕС. Майнінг Компані Лімітед» (мажоритарний акціонер АТ «Коростенський Кар'єр») звернулася до суду з позовом про визнання недійсними договорів щодо послідовного відчуження права користування надрами Коростенського (Стремигородського) родовища та застосування наслідків їх недійсності. Йшлося про оскарження договорів купівлі-продажу відповідних прав (спецдозволу), які АТ «Коростенський Кар'єр» (Відповідач-2) уклало з ТОВ «Новел Пром» (Відповідач-1) та ТОВ «Коростенська видобувна компанія» (Відповідач-3).

Компанія стверджувала, що угоди є незаконними, оскільки укладені без її згоди як кінцевого бенефіціарного власника Відповідача-2 з контрольним правом голосу, чиї корпоративні права на управління наразі обмежені введеними санкціями. Оскільки щодо одного з покупців (Відповідача-3) порушено справу про банкрутство, заявлено клопотання про передачу зазначеної судової справи на розгляд до господарського суду, який розглядає справу про банкрутство.

Місцевий господарський суд відмовив у задоволенні позову, встановивши нікчемність оспорюваних правочинів через порушення публічного порядку та суперечність інтересам держави і суспільства. На підставі ч. 3 ст. 228 ЦК України суд застосував наслідки недійсності нікчемних договорів, стягнувши все одержане за ними в дохід держави. Суд апеляційної інстанції підтримав висновки суду першої інстанції.

Суди встановили, що спеціальний дозвіл належав АТ «Коростенський кар'єр», контрольний пакет акцій якого перебував під контролем осіб, до яких РНБО України застосувала санкції у вигляді блокування активів. Після застосування санкцій право користування надрами було послідовно відчужене між пов'язаними суб'єктами: спочатку ТОВ «Новел Пром» за 1 млн грн, а згодом – ТОВ «Коростенська видобувна компанія» за 2,1 млн грн, тоді як реальна вартість спецдозволу перевищувала 32 млн грн.

ОЦІНКА СУДУ

Переглядаючи справу, КГС ВС зазначив, що санкції у вигляді блокування активів поширюються не лише на формального власника активу, а й на активи, щодо яких санкційна особа може прямо чи опосередковано здійснювати контроль або розпорядження. Суд відхилив доводи скаргників про те, що зміна бенефіціарного власника усувала порушення санкційного законодавства.

КГС ВС підкреслив, що санкції були застосовані як до бенефіціарів, так і безпосередньо до компаній, пов'язаних зі спірними активами, а тому їх дія продовжувала поширюватися на відповідні правовідносини.

КГС ВС наголосив, що публічний порядок охоплює фундаментальні інтереси держави та суспільства, зокрема економічну безпеку, а правочини, спрямовані на обходження санкцій і виведення активів з-під блокування, є нікчемними.

Суд звернув увагу на обставини, які свідчили про штучний характер спірних операцій: послідовне відчуження спецдозволу за короткий час, продаж активу за заниженою вартістю, відсутність фактичного використання права користування надрами першим набувачем і подальше відчуження спецдозволу в день його переоформлення.

КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій про наявність умислу відповідачів на вчинення правочинів, що суперечать інтересам держави та суспільства, і підтвердив наявність підстав для застосування спеціальних наслідків, передбачених ч. 3 ст. 228 ЦК України. Суд окремо наголосив, що такі наслідки є різновидом конфіскаційної санкції держави.

Крім того, Верховний Суд погодився з висновками попередніх інстанцій щодо відсутності підстав для передачі спору на розгляд у межах справи про банкрутство ТОВ «Коростенська видобувна компанія», врахувавши обставини, які свідчили про штучний характер створення заборгованості та ініціювання процедури банкрутства.

За результатами розгляду касаційні скарги залишено без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 31.03.2026 у справі № 910/11526/24 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136280578>.

1.2. Умови визнання податкового боргу безнадійним та його списання у процедурі реструктуризації боргів фізичної особи у справі про неплатоспроможність

Застосування ч. 2 ст. 125 КУзПБ не має автоматичного характеру і не може зводитися до формального співставлення календарних дат. Господарський суд зобов'язаний встановити момент виникнення податкового боргу у значенні пп. 14.1.175 п. 14.1 ст. 14, ст. 57 ПК України (узгодження грошового зобов'язання, строк його сплати та перший день прострочення), відповідність боргу трирічному критерію, майновий стан боржника та наявність реальної можливості погашення вимог, перебіг процедури реструктуризації і виконання керуючим реструктуризацією передбачених законом дій, а також поведінку боржника з точки зору добросовісності. За відсутності такого судового контролю визнання податкового боргу безнадійним і його списання є передчасним.

У межах справи про неплатоспроможність ФОП податкова служба заявила грошові вимоги через несплату податку на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного соціального внеску. Ці вимоги сформовані на підставі податкових

повідомлень-рішень та рішень адміністративних судів, якими податкові зобов'язання були остаточно узгоджені у 2023 році, а також самостійно задекларованих боржником податкових зобов'язань за 2023 рік.

Керуючий реструктуризацією просив суд визнати податковий борг безнадійним і списати його, а також закрити провадження у справі у зв'язку з погашенням заборгованості.

Місцевий господарський суд податковий борг ФОП визнав безнадійним і списав, оскільки він став узгодженим і виник протягом трьох років до відкриття справи про неплатоспроможність, з чим погодився суд апеляційної інстанції.

У зв'язку з повним погашенням інших вимог кредиторів згідно з реєстром іншою ухвалою суд першої інстанції припинив процедуру реструктуризації боргів та закриття провадження у справі. Апеляційний суд підтвердив правомірність цього кроку, відхиливши заперечення податкової служби щодо передчасності закриття справи. Водночас суд зазначив, що оскарження ухвали про списання боргу не зупиняло провадження у справі про неплатоспроможність, а сама апеляційна скарга надійшла до суду безпосередньо в день винесення рішення про закриття справи.

ОЦІНКА СУДУ

Під час касаційного перегляду Судовій палаті КГС ВС необхідно було з'ясувати правильність застосування ч. 2 ст. 125 КУзПБ у взаємозв'язку з приписами ст. 101, 102 ПК України, а також співвідношення цих норм із Порядком списання безнадійного податкового боргу платників податків, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 28.07.2022 № 220 (далі – Порядок № 220), зокрема щодо моменту виникнення податкового боргу, умов і суб'єкта ініціювання питання про його визнання безнадійним та списання у процедурі неплатоспроможності.

Відповідно до ст. 101 ПК України списанню підлягає безнадійний податковий борг, у тому числі штрафні санкції та пеня, нараховані на такий борг.

Частина 2 ст. 125 КУзПБ встановлює, що податковий борг, який виник протягом трьох років до дня постановлення ухвали про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника, визнається безнадійним та списується у процедурі реструктуризації боргів боржника.

Судова палата зауважила, що норми ПК України залишаються основою для визначення правової природи боргу, моменту його виникнення та узгодженості, оскільки КУзПБ не містить власних правил формування податкових зобов'язань, тоді як ч. 2 ст. 125 КУзПБ є спеціальною нормою, яка визначає правовий режим податкового боргу саме у процедурі реструктуризації боргів боржника. А підзаконний Порядок № 220 не може звужувати чи змінювати встановлені законом правові наслідки, тому він виступає виключно адміністративним механізмом для відображення списання боргу в облікових системах на підставі судового рішення. Тобто положення ч. 2 ст. 125 КУзПБ підлягають застосуванню у системному взаємозв'язку з нормами ПК України, зокрема ст. 14, 56, 57, 101, 102 цього Кодексу.

Для цілей застосування ч. 2 ст. 125 КУзПБ податковий борг визначається відповідно до пп. 14.1.175 п. 14.1 ст. 14 ПК України, а момент його виникнення пов'язується з першим днем прострочення сплати узгодженого грошового зобов'язання після спливу строку його сплати, визначеного ст. 57 ПК України.

Судова палата акцентувала, що застосування наслідків, передбачених ч. 2 ст. 125 КУзПБ, не має автоматичного характеру і не може зводитися виключно до формального співставлення календарних дат. Господарський суд зобов'язаний встановити юридично значущі обставини, необхідні для правильного застосування цієї норми, з урахуванням судового контролю за перебігом процедури реструктуризації боргів боржника: (1) наявність податкового боргу як такого; (2) момент його виникнення; (3) дотримання процесуальних вимог і виконання процедури реструктуризації боргів, передбачених Книгою четвертою КУзПБ.

Тобто питання про визнання податкового боргу безнадійним і його списання відповідно до ч. 2 ст. 125 КУзПБ має вирішуватися у межах судової процедури реструктуризації боргів боржника з урахуванням виконання керуючим реструктуризацією передбачених законом дій, зокрема перевірки декларацій боржника, інвентаризації та перевірки активів, формування відповідного звіту, а також реалізації процесуальних гарантій участі кредиторів і судового контролю. І добросовісність боржника, реальність передумов неплатоспроможності та належне виконання ключових процесуальних дій у процедурі реструктуризації мають істотне значення для застосування зазначеної норми.

Застосування наслідків, передбачених ч. 2 ст. 125 КУзПБ, є передчасним, якщо не досліджено обставини майнового стану боржника, результати перевірки його декларацій, повноту виявлення активів і доходів, а також не оцінено поведінку боржника з точки зору добросовісності у процедурі реструктуризації з урахуванням підвищених ризиків зловживання у випадках, коли контролюючий орган є єдиним або основним кредитором.

У питанні визначення суб'єкта ініціювання списання та визнання податкового боргу безнадійним на підставі ч. 2 ст. 125 КУзПБ, Судова палата звернула увагу, що коло таких осіб не є виключним. Відповідне питання може бути порушене учасниками справи про неплатоспроможність, зокрема боржником, кредитором, у тому числі контролюючим органом, а також арбітражним керуючим (керуючим реструктуризацією) у межах його процесуальної функції та повноважень, визначених КУзПБ. Остаточне вирішення належить господарському суду в межах здійснення судового контролю.

Отже, Судова палата виклала правову позицію про те, що правильне застосування ч. 2 ст. 125 КУзПБ вимагає від господарського суду встановлення: 1) наявності податкового боргу як несплаченого у строк узгодженого грошового зобов'язання; 2) моменту його виникнення, зокрема моменту узгодження зобов'язання, строку його сплати та першого дня прострочення; 3) відповідності податкового боргу часовому критерію «трьох років»; 4) обставин майнового стану боржника та наявності або відсутності реальної можливості погашення вимог;

5) обставин перебігу процедури реструктуризації та виконання керуючим реструктуризацією передбачених законом дій; 6) поведінки боржника з точки зору добросовісності та відсутності зловживання процедурою. Без встановлення цих обставин висновок про визнання податкового боргу безнадійним і його списання на підставі ч. 2 ст. 125 КУзПБ є передчасним.

Не дослідивши повною мірою обставини, що входять до предмета доказування для цієї категорії справ, суди попередніх інстанцій передчасно дійшли висновку про можливість списання податкового боргу як безнадійного у процедурі реструктуризації.

Щодо ухвали про закриття провадження у справі про неплатоспроможність Судова палата констатувала, що без належного з'ясування питання щодо наявності або відсутності правових підстав для списання податкової заборгованості відповідно до ч. 2 ст. 125 КУзПБ у господарського суду були відсутні підстави для застосування п. 5 ч. 1 та ч. 4 ст. 90 КУзПБ і закриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника у зв'язку з погашенням усіх вимог кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів. За змістом ст. 44, 48, 123, 125 КУзПБ саме наявність або відсутність грошових вимог кредиторів визначає подальший рух справи про неплатоспроможність. Відтак ухвалення рішення про закриття провадження без дослідження неплатоспроможності / платоспроможності, добросовісності боржника свідчить про передчасність такого процесуального рішення.

За результатом розгляду касаційних скарг Судова палата КГС ВС скасувала рішення судів попередніх інстанцій щодо визнання безнадійним та списання податкового боргу та про закриття провадження у справі, направивши справу на новий розгляд до місцевого господарського суду на стадію реструктуризації боргів боржника.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС від 27.05.2026 у справі № 908/1194/24 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137027613>.

1.3. Підстави для визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури за відсутності схваленого плану санації

За відсутності схваленого кредиторами плану санації боржника господарський суд позбавлений підстав для його оцінки та введення процедури санації. Наявність ознак надкритичної неплатоспроможності, перевищення пасиву над вартістю виявлених активів, впливу граничного строку процедури розпорядження майном та рішення зборів кредиторів про перехід до ліквідаційної процедури є підставою для визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури відповідно до ст. 48, 49, 58 КУзПБ.

У справі про банкрутство ТОВ «МіК», відкритій у 2016 році, кредитор АТ «Укрексімбанк» на початку 2025 року звернувся до суду із заявою про перехід

до ліквідаційної процедури та клопотанням про призначення ліквідатором арбітражної керуючої Тетяни Носенко, яка також виявила бажання взяти участь у справі.

Місцевий господарський суд визнав Боржника банкрутом і відкрив ліквідаційну процедуру строком на 12 місяців, призначивши ліквідатором арбітражну керуючу Носенко Т. С., з чим погодився суд апеляційної інстанції. Судові рішення мотивовані критичною неплатоспроможністю Боржника, недостатністю його активів для погашення боргів, відповідним рішенням зборів кредиторів, а також відсутністю інвесторів та реального плану санації.

Засновниця та власниця корпоративних прав товариства Боржника звернулася до суду з касаційною скаргою, в якій наголошувала на передчасності ліквідації, формальному підході судів до оцінки плану санації, недослідженні важливих доказів щодо арешту майна та порушень арбітражного керуючого щодо організації та супроводу санаційної процедури, а також на неправильному визначенні її процесуального статусу у справі.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом касаційного дослідження стала перевірка правомірності визнання Боржника банкрутом та відкриття відносно нього ліквідаційної процедури.

Відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом з метою погашення вимог кредиторів є головними завданнями, які повинні реалізовуватися в процесі застосування судових процедур банкрутства. КУзПБ надає боржнику процесуальні засоби і період часу обґрунтувати та довести умови відновлення платоспроможності. Водночас, намагання боржника відновити свою платоспроможність мають бути реалізовані у спосіб та строки, визначені КУзПБ, позаяк в іншому випадку створюється стан правової невизначеності для кредиторів, погашення вимог яких втрачає ознаку строковості та гарантії, а також в цілому нівелюється інститут банкрутства, як правовий механізм захисту учасників економічного обороту.

Надмірна тривалість розгляду справ про банкрутство порушує право на розумний строк судового розгляду за п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (рішення ЄСПЛ у справі «Фесенко проти України», *FESENKO v. Ukraine* (заява № 18693/16) від 10.10.2024).

КГС ВС зазначив, що загальні умови для визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури у справі про банкрутство, які застосовуються у разі переходу з процедури розпорядження майном, регламентовані положеннями ст. 48, 49, 58 КУзПБ, тлумачення яких свідчить, що господарський суд, проводячи підсумкове засідання у справі про банкрутство, приймає рішення про введення наступної судової процедури щодо боржника, які визначені положеннями ст. 6 КУзПБ, із застосуванням судового розсуду. Водночас наявність рішення зборів кредиторів про перехід до наступної судової процедури і звернення до господарського суду з клопотанням про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури не є саме по собі безумовною підставою для введення господарським судом ліквідаційної процедури боржника.

КГС ВС наголосив, що боржник визнається банкрутом за умови встановлення господарським судом його нездатності відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані вимоги кредиторів інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

На вирішення питання переходу до ліквідаційної процедури впливають, за загальним правилом, такі чинники: закінчення встановленого законом (зокрема 170-денного) строку, відведеного для стадії розпорядження майном (ч. 2 ст. 44 КУзПБ); наявність ознак банкрутства (неоплатності); наявність рішення зборів кредиторів щодо переходу до ліквідаційної процедури та, відповідно, відсутність пропозицій щодо санації боржника і підстав для закриття провадження у справі про банкрутство (постанова Верховного Суду від 13.12.2022 у справі № 904/4608/21).

Разом з цим для застосування судом у справі про банкрутство процедури санації необхідна (1) наявність схваленого всіма класами конкурсних кредиторів (розмір та/або порядок задоволення вимог яких змінені планом санації порівняно з умовами, які були б застосовані у разі введення процедури ліквідації) та класом забезпечених кредиторів плану санації; (2) подання цього плану розпорядником майна на затвердження до господарського суду; (3) відповідність плану санації вимогам закону та відсутність інших перешкод /заборон для затвердження судом такого плану разом постановленням судом ухвали про введення процедури санації (ст. 50, 51, 52 КУзПБ).

Ураховуючи відсутність затвердженого плану санації, відсутність інвесторів та перевищення грошових зобов'язань Боржника над його активами, суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про неможливість продовження процедури розпорядження майном, яка триває понад дев'ять років. За таких обставин, а також зважаючи на неодноразові рішення зборів кредиторів, КГС ВС визнав правомірним перехід до процедури ліквідації Боржника та призначення ліквідатора.

Також колегія суддів КГС ВС зазначила про безпідставність аргументів скаржниці щодо належної оцінки плану санації та протоколу зборів кредиторів про необхідність доопрацювання плану санації та проведення оцінки майна. Оскільки законний план санації кредиторами схвалений не був, суди попередніх інстанцій не мали правових підстав для його дослідження, як і повноважень примушувати кредиторів до його зміни чи доопрацювання.

За таких обставин доводи касаційної скарги про передчасність переходу до ліквідаційної процедури не знайшли свого підтвердження, а оскаржувані судові рішення ухвалені з дотриманням норм матеріального і процесуального права.

За результатами розгляду касаційної скарги КГС ВС залишив без змін постанови місцевого та апеляційного господарських судів у зазначеній справі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.04.2026 у справі № 904/11028/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136318473>.

2. Справи у спорах, що пов'язані з антимонопольним та конкурентним законодавством

2.1. Щодо поширення на упаковці косметичного засобу відомостей про лікувальні властивості без належного підтвердження як прояву недобросовісної конкуренції

Поширення виробником косметичного засобу інформації про його лікувальні властивості без належного наукового підтвердження та проведення відповідних досліджень може визнаватися поширенням інформації, що вводить в оману, якщо така інформація здатна вплинути на наміри споживачів щодо придбання продукції та надати виробнику неправомірні переваги у конкурентній боротьбі. Для кваліфікації порушення за статтю 15¹ Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» достатньо встановити сам факт поширення неправдивих або оманливих відомостей чи можливість впливу таких відомостей на поведінку споживачів.

КГС ВС розглянув справу за позовом Державного підприємства «Експериментальний завод медичних препаратів Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України» (правонаступником якого є Державна установа «Дослідний центр медичних та фармацевтичних випробувань НАН України») до Антимонопольного комітету України про визнання недійсним рішення АМК, яким підприємство було визнано таким, що поширювало інформацію, яка вводить в оману, під час реалізації косметичного засобу «Ротокан».

АМК встановив, що на упаковці та етикетці косметичного засобу були розміщені твердження про застосування при запальних захворюваннях слизової оболонки ротової порожнини, зміцнення ясен та загоєння ранок. Водночас виробник не надав належних досліджень, які б підтверджували наявність саме таких властивостей у готового косметичного засобу. За результатами розгляду справи АМК наклав штраф та зобов'язав припинити поширення відповідної інформації.

Суди першої та апеляційної інстанцій відмовили у задоволенні позову. Вони виходили з того, що заявлені властивості мають ознаки фармакологічної дії та характерні для лікарських засобів, тоді як продукція не була зареєстрована як лікарський засіб. Крім того, поширення таких відомостей без проведення клінічних випробувань могло створити для позивача неправомірні конкурентні переваги порівняно з виробниками лікарських засобів.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС погодився з висновками попередніх інстанцій та зазначив, що для застосування статті 15¹ Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» необхідно встановити факт поширення відомостей, які є неправдивими, неточними або можуть вводити споживачів в оману та впливати на їх рішення щодо придбання товару.

Суд звернув увагу, що позивач не надав доказів проведення компетентними установами досліджень, які б підтверджували лікувальні властивості саме косметичного

засобу «Ротокан». Посилання на загальновідомі властивості окремих компонентів продукції (ромашки, календули, деревію тощо) не підтверджують аналогічні властивості готового засобу.

Верховний Суд також врахував висновки МОЗ України про те, що зазначені на упаковці властивості свідчать про фармакологічну дію продукції та характерні для лікарських засобів. Крім того, результати опитування споживачів підтвердили, що 72 % респондентів сприймали інформацію про властивості косметичного засобу як характеристики лікарського препарату, а 89 % респондентів зазначили, що така інформація могла вплинути на рішення про його придбання.

КГС ВС відхилив доводи скажника про те, що на упаковці були наведені лише властивості окремих інгредієнтів, а не самого засобу. Суд зазначив, що інформація була розміщена під рубрикою «Рекомендації щодо застосування» безпосередньо щодо продукції «Ротокан», а тому сприймалася споживачами як характеристика самого товару.

За результатами касаційного перегляду КГС ВС залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій та рішення АМК про визнання дій позивача порушенням законодавства про захист від недобросовісної конкуренції — без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.04.2026 у справі № 910/9006/25 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135844764>.

2.2. Щодо меж перевірки АМК заяви про недобросовісну конкуренцію на стадії відкриття справи

На стадії вирішення питання про відкриття справи про порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції Антимонопольний комітет України повинен перевірити наявність ознак порушення, а не встановлювати факт його вчинення по суті. Відмова у розгляді заяви має бути належно вмотивованою та ґрунтуватися на повному й всебічному дослідженні наведених заявником обставин. Формальний підхід до оцінки доказів або неповне з'ясування обставин є підставою для скасування відповідного рішення АМК.

КГС ВС розглянув справу за позовом фізичної особи та товариства з обмеженою відповідальністю до Антимонопольного комітету України про скасування розпорядження про відмову у розгляді заяви щодо порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції та зобов'язання повторно розглянути відповідну заяву.

Позивачі зазначали, що здійснюють виробництво напівфабрикатів під торговельною маркою «Ролліні» з 2017 року. Фізична особа є власником торговельної марки та промислового зразка, а товариство отримало виключні ліцензії на їх використання. У подальшому було виявлено, що інші суб'єкти господарювання реалізують подібну продукцію зі схожим позначенням та подали заявки на реєстрацію торговельних марок за аналогічними класами МКТП.

За результатами розгляду заяви АМК відмовив у відкритті справи, посилаючись на відсутність ознак порушення, недоведеність використання спірного позначення та відсутність підстав вважати зовнішній вигляд виробу позначенням у розумінні законодавства про захист від недобросовісної конкуренції.

Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний господарський суд, позов задовольнив. Суди встановили, що АМК не дослідив належним чином доводи заявників щодо першості використання торговельної марки та форми виробу, можливості змішування діяльності суб'єктів господарювання, використання спірних позначень у господарській діяльності та подання конкурентами заявок на реєстрацію аналогічних торговельних марок.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій та зазначив, що під час вирішення питання про відкриття справи АМК не повинен встановлювати факт вчинення правопорушення або остаточно оцінювати всі докази так, як це здійснюється під час розгляду справи по суті. На цьому етапі достатньо встановити наявність ознак можливого порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції.

Суд наголосив, що відмова у розгляді заяви має бути результатом повного та всебічного дослідження обставин, викладених заявником. Водночас АМК зобов'язаний надати належну оцінку всім поданим доказам та доводам, а його рішення повинно містити вичерпне мотивування причин відмови.

Верховний Суд звернув увагу, що у спірному випадку АМК фактично не дослідив низку обставин, які могли свідчити про наявність ознак порушення, зокрема питання першості використання позначень, схожості продукції, можливості змішування діяльності суб'єктів господарювання та комерційного використання спірних об'єктів інтелектуальної власності.

КГС ВС також підкреслив, що здійснюючи перевірку законності рішень АМК, суд не втручається у дискреційні повноваження цього органу, а перевіряє лише законність та обґрунтованість реалізації таких повноважень. Якщо рішення прийнято без належного дослідження обставин або без достатньої мотивації, воно підлягає скасуванню.

За результатами касаційного перегляду КГС ВС залишив без змін рішення судів попередніх інстанцій про скасування розпорядження АМК та зобов'язання повторно розглянути заяву позивачів. Суд підтвердив, що неналежна мотивація та неповне з'ясування обставин при вирішенні питання про відкриття справи щодо недобросовісної конкуренції є самостійними підставами для визнання відповідного рішення АМК незаконним.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.03.2026 у справі № 910/980/25 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/135082697>.

2.3. Щодо передачі цілісного майнового комплексу в безоплатне користування без проведення конкурсної процедури

Передача органом місцевого самоврядування об'єктів водопостачання та водовідведення, що становлять цілісний майновий комплекс, у безоплатне користування без проведення конкурсної процедури є порушенням законодавства про захист економічної конкуренції та призводить до недопущення конкуренції на відповідному ринку.

КГС ВС розглянув справу за позовом міської ради до Антимонопольного комітету України про визнання недійсним та скасування рішення, яким АМК встановив порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Позивач зазначав, що передані у безоплатне користування водопровідно-каналізаційні мережі та споруди не є цілісним майновим комплексом, а тому їх передача комунальному підприємству без проведення конкурсу не суперечить вимогам законодавства. Водночас АМК дійшов висновку, що передача зовнішніх водопровідно-каналізаційних мереж одному суб'єкту господарювання без застосування конкурентної процедури створила для нього переваги та призвела до обмеження конкуренції на ринку послуг водопостачання та водовідведення.

Рішенням місцевого господарського суду, залишеним без змін судом апеляційної інстанції, у задоволенні позову було відмовлено. Суди встановили, що передані об'єкти фактично забезпечували повний цикл надання послуг водопостачання та водовідведення і за своїм функціональним призначенням становили цілісний майновий комплекс, передача якого мала здійснюватися виключно на конкурентних засадах.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій та зазначив, що цілісний майновий комплекс являє собою господарський об'єкт із завершеним циклом виробництва продукції або надання послуг, до складу якого входить сукупність майна, необхідного для здійснення відповідної господарської діяльності. Також визначальним є неформальний перелік об'єктів, а їх функціональна здатність забезпечувати самостійний процес надання послуг.

Суд установив, що водопровідно-каналізаційні мережі та споруди, які були передані у користування, забезпечували повний цикл водопостачання та водовідведення у відповідних населених пунктах, а тому обґрунтовано були віднесені до цілісних майнових комплексів.

Верховний Суд наголосив, що передача такого майна без проведення конкурсу фактично надає окремому суб'єкту господарювання виключні переваги щодо здійснення діяльності на відповідному ринку, позбавляючи інших потенційних учасників можливості змагатися за право користування цими активами. Такі дії органу місцевого самоврядування створюють умови для недопущення конкуренції та суперечать вимогам законодавства про захист економічної конкуренції.

За результатами касаційного перегляду КГС ВС залишив касаційну скаргу міської ради без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій та рішення Антимонопольного комітету України – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.02.2026 року у справі № 910/1399/25 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/134456238>.

3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів

3.1. Про належний спосіб захисту кредитора при позаконкурсному оспорюванні фраздаторного правочину боржника щодо частки у статутному капіталі ТОВ

Якщо судом уже встановлено фраздаторність аналогічного правочину між тими самими учасниками щодо того самого майна, то повторне відчуження цього майна боржником за подібних обставин також може бути кваліфіковане як фраздаторне. Відсутність арешту на майно на момент укладення нового договору не виключає його фраздаторності, якщо правочин спрямований на унеможливлення звернення стягнення на майно боржника.

Належним способом захисту інтересів кредитора є як позов про визнання недійсним фраздаторного договору, укладеного між боржником та першим набувачем майна, так і вимога про витребування цього майна від подальшого набувача на користь боржника для подальшого звернення стягнення.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ -1 у справі за позовом скаржника до учасників ТОВ -2 за участю третьої особи, яка не заявляє самотійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідачів – ТОВ -2 про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ -2 укладеного між учасником_1 та учасником_3, а також про витребування цієї частки від учасника_4 на користь боржника учасника_1.

Позов мотивовано тим, що учасник_1 мав невиконані зобов'язання за рішенням суду про стягнення заборгованості, а відчуження частки відбулося на користь пов'язаної особи з метою унеможливлення звернення стягнення на належне боржнику майно.

Рішенням господарського суду позов задоволено частково.

Постановою апеляційного господарського суду скасовано рішення господарського суду в частині визнання договору недійсним, з огляду на неефективність способу захисту.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що аналогічний договір між тими самими учасниками щодо цієї ж частки вже був предметом розгляду в іншій справі, у якій Верховний Суд визнав правочин фраздаторним. Суд тоді встановив, що відчуження частки відбулося за наявності невиконаних зобов'язань боржника та під час тривалого виконавчого провадження.

Переглядаючи справу, Суд зауважив, що хоча на момент укладення нового договору арешт на майно боржника був тимчасово скасований приватним виконавцем, це не впливає на оцінку правочину як фраздаторного. Для кваліфікації правочину як фраздаторного визначальним є спрямованість дій боржника на недобросовісне зменшення свого майна та унеможливлення задоволення вимог кредитора.

Щодо способу захисту КГС ВС відзначив, що кредитор як заінтересована особа має право самостійно оспорювати фраздаторний правочин, навіть якщо він не був його стороною. Метою такого позову є повернення майна боржнику для подальшого звернення на нього стягнення.

Суд звернув увагу на те, що вимога про визнання недійсним фраздаторного договору є належним та ефективним способом захисту прав кредитора.

КГС ВС дійшов висновку про наявність підстав для визнання недійсним договору купівлі-продажу частки як фраздаторного та витребування частки у статутному капіталі ТОВ -2 від останнього набувача на користь боржника.

За результатами розгляду касаційної скарги постанову апеляційного господарського суду скасовано. Рішення господарського суду в частині задоволення позовних вимог залишено в силі. В іншій частині рішення господарського суду скасовано та ухвалено в цій частині нове рішення про задоволення позову. Витребувано з володіння учасника_4 частку у статутному капіталі ТОВ-2 у розмірі 47,5% від загального розміру статутного капіталу на користь учасника_1.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.05.2026 у справі № 922/2427/25 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136346902>.

3.2. Щодо визнання недійсним рішення загальних зборів про реорганізацію юридичної особи після державної реєстрації правонаступника як неналежного способу захисту

Якщо рішення загальних зборів про реорганізацію вже реалізоване та на його підставі зареєстровано нову юридичну особу, вимога про визнання такого рішення недійсним не є належним способом захисту, оскільки не призводить до припинення новоствореної юридичної особи та не відновлює порушені права позивача. Також сама незгода керівника зі своїм звільненням не є підставою для скасування всіх рішень загальних зборів.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу колишнього директора підприємства у справі за позовом скаржника до підприємства за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача про визнання недійсними рішень загальних зборів підприємства, якими, зокрема, позивача було звільнено з посади голови підприємства, змінено склад учасників, затверджено нову редакцію статуту та прийнято рішення про реорганізацію підприємства у ТОВ.

Рішенням господарського суду позов задоволено. Постановою апеляційного господарського суду скасовано рішення господарського суду та ухвалено нове рішення, яким у задоволенні позову відмовлено з огляду на те, що спірні рішення загальних зборів були прийняті за наявності кворуму, не порушували корпоративних прав позивача як учасника підприємства, а єдиним рішенням, яке безпосередньо стосувалося його прав, було звільнення з посади голови підприємства. Водночас суд зазначив, що незгода позивача з власним звільненням не є підставою для визнання недійсними рішень загальних зборів у цілому.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що після прийняття спірного рішення про реорганізацію підприємства було проведено державну реєстрацію відповідних змін, а в подальшому юридична особа зазнала ще однієї реорганізації.

Суд наголосив на тому, що скасування рішення загальних зборів про реорганізацію після державної реєстрації нової юридичної особи не може бути належним способом захисту, оскільки не припиняє існування юридичної особи та не усуває правових наслідків її діяльності.

КГС ВС також звернув увагу на те, що незгода особи з рішенням загальних зборів, у тому числі щодо її звільнення з посади керівника, не свідчить автоматично про порушення її корпоративних прав.

Судом враховано, що з моменту прийняття оскаржуваних рішень до звернення з позовом минуло майже два роки, а задоволення позову створило б ситуацію правової невизначеності для інших учасників та самої юридичної особи.

Оскільки КГС ВС дійшов висновку про те, що позовна вимога про визнання недійсним рішення загальних зборів в частині реорганізації підприємства є неналежним способом захисту, а щодо вимог про визнання недійсними рішень загальних зборів в інших частинах є неефективним способом захисту, що є самостійною та достатньою підставою для відмови у позові, Суд погодився з висновком суду апеляційної інстанції про відмову у задоволенні позовних вимог, однак з мотивів, викладених в постанові.

За результатами розгляду касаційної скарги постанову апеляційного суду залишено без змін.

Детальніше текстом постанови КГС ВС від 27.04.2026 у справі № 911/833/24 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136189221>.

3.3. Щодо дійсності умови корпоративного договору про повідомлення щодо зміни складу учасників товариства

Умова корпоративного договору, за якою сторона зобов'язується повідомляти про зміну або можливу зміну складу учасників товариства, стосується управління спільним бізнесом, відповідає межах корпоративного договору

та принципу свободи договору. Така умова є виконуваною і не може визнаватися недійсною лише через те, що одна зі сторін згодом вважає її не вигідною.

СП КГС ВС розглянула касаційну скаргу ТОВ – 1 як учасника ТОВ – 2 у справі за позовом скаржника до іншого учасника ТОВ – 2 про визнання недійсним пункту корпоративного договору, укладеного між ними, яким встановлено обов'язок позивача повідомляти відповідача про зміни власників позивача завчасно, тобто, не пізніше ніж за 30 календарних днів до запланованої зміни складу учасників (засновників). У разі неповідомлення передбачався штраф (компенсація).

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову було відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

СП КГС ВС зазначила, що на момент укладення корпоративного договору правове регулювання таких правовідносин здійснювалося ст. 51-1 Закону України «Про господарські товариства», яка дозволяла сторонам погоджувати особливості реалізації корпоративних прав, у тому числі вчинення інших дій, пов'язаних з управлінням товариством.

Верховний Суд наголосив, що корпоративний договір є проявом автономії волі сторін та добровільного обмеження у реалізації корпоративних прав задля забезпечення стабільності спільного бізнесу. Укладення такого договору ґрунтується на принципах свободи договору, добросовісності та розумності.

Суд звернув увагу, що сторони корпоративного договору спільно володіли бізнесом у сфері сільськогосподарського виробництва через ТОВ – 2, а тому зміна учасників ТОВ – 1 безпосередньо впливала на управління спільним бізнесом та склад осіб, які фактично ухвалюють управлінські рішення.

Судова палата зазначила, що умова про повідомлення щодо зміни учасників не носила формального чи виключно інформаційного характеру. Вона була спрямована на забезпечення можливості проведення переговорів щодо подальшої долі спільного бізнесу, можливого викупу часток та запобігання корпоративному конфлікту або припиненню спільної господарської діяльності.

Суд також звернув увагу, що сторони добровільно погодили умови договору та тривалий час виконували його без заперечень. Тому подальше оспорування цієї умови суперечить принципу добросовісності.

Також Верховний Суд зазначив, що погоджена сторонами компенсація за порушення умов договору має компенсаторний і превентивний характер та є допустимою формою цивільно-правової відповідальності.

За результатами розгляду касаційної скарги рішення судів попередніх інстанцій залишені без змін.

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 13.04.2026 у справі № 927/133/25 – можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/136392165>.

3.4. Щодо необхідності оформлення акта приймання-передачі для переходу корпоративних прав на частку у фермерському господарстві

Для набуття корпоративних прав на частку у складеному капіталі ФГ недостатньо самого договору купівлі-продажу частки. Вирішальне значення має належне оформлення передачі частки, зокрема складення та підписання акта приймання-передачі частки з нотаріальним засвідченням підписів сторін. Відсутність такого акта унеможливорює державну реєстрацію змін щодо складу учасників та розміру їх часток, а також не дає підстав для судового визначення розміру складеного капіталу та часток учасників.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу особи яка придбала частку ФГ у справі за позовом скаржниці до ФГ та учасників ФГ про визначення розміру складеного капіталу ФГ та частки його учасників після укладення договору купівлі-продажу частки з одним із членів господарства. Вона зазначала, що через окупацію території та неможливість контакту з продавцем частки не змогла оформити необхідні документи для державної реєстрації змін до складу учасників господарства.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду у задоволенні позову відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що Закон України «Про фермерське господарство» не містить спеціального регулювання порядку відчуження частки у складеному капіталі ФГ, тому до таких правовідносин застосовуються за аналогією положення законодавства про товариства з обмеженою відповідальністю.

Укладення договору купівлі-продажу частки є лише правовою підставою для її відчуження, однак саме по собі не підтверджує передачу корпоративних прав набувачу. Передання частки потребує окремого волевиявлення сторін, яке фіксується актом приймання-передачі частки.

Суд наголосив, що акт приймання-передачі частки не є лише технічним документом, а підтверджує фактичний перехід володіння корпоративними правами та має самостійне юридичне значення. Для проведення державної реєстрації змін щодо складу учасників товариства або фермерського господарства законодавством передбачено подання саме такого акта з нотаріально засвідченими підписами сторін.

Верховний Суд встановив, що сторони уклали договір купівлі-продажу частки та здійснили розрахунок за неї, однак акт приймання-передачі частки не був складений і підписаний. Також позивачка не довела, що продавець частки перебував на тимчасово окупованій території та об'єктивно не міг оформити відповідні документи.

За таких обставин КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій про відсутність підстав для визначення судом нового складу учасників фермерського господарства та розміру їх часток, оскільки належний перехід корпоративних прав не був підтверджений.

За результатами розгляду касаційної скарги рішення судів попередніх інстанцій залишені без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.05.2026 у справі № 916/2938/24 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136701145>.

3.5. Щодо виходу учасника з господарського товариства як одностороннього правочину, що не потребує рішення зборів засновників

Вихід учасника з господарського товариства є одностороннім правочином, що реалізується шляхом подання письмової заяви про вихід, і з моменту отримання такої заяви товариством корпоративні правовідносини між учасником та товариством вважаються припиненими незалежно від наявності чи відсутності рішення зборів засновників щодо надання згоди на вихід або затвердження такого рішення. Відсутність порушення корпоративних прав учасника, який вже вийшов зі складу засновників у порядку ч. 1 ст. 24 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», є самостійною підставою для відмови у позові про зобов'язання скликати збори засновників та виключення зі складу засновників.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу КМДА у справі за позовом скаржника до закладу вищої освіти - Університету про зобов'язання вчинити дії та виключення зі складу засновників, припинення трудових і корпоративних відносин.

Позовні вимоги мотивовані тим, що листами КМДА повідомила Університет про вихід зі складу засновників Університету та просила здійснити організаційно-правові заходи, пов'язані з виходом. Втім збори засновників не проводилися. Непроведення Університетом зборів учасників порушує корпоративні права співзасновника щодо участі в управл. наближеним до товариств з обмеженою відповідальністю, що обумовлено тим, що Університет має статутний капітал, поділений на частки та додатково визначений у відсотках, його учасники беруть участь в управлінні Університетом, зокрема, шляхом участі та голосування на загальних зборах засновників за принципом: кількість голосів учасника пропорційна розміру його частки у відсотках в пайовому капіталі об'єднання.

КГС ВС відзначив, що у питанні порядку виходу засновника Університету у спірних правовідносинах слід у першу чергу керуватись положеннями Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», ЦК України, а також нормами статуту Університету у тій частині, в якій вони не суперечать Закону.

Судом враховано, що право учасника господарського товариства вийти з товариства передбачене ст. 116 ЦК України. Аналогічне право закріплене також у статуті Університету, відповідно до якого засновник Університету має право вийти з Університету, повідомивши Університет про свій вихід не пізніше ніж за один місяць до виходу. Засновник, який виходить із Університету, має право одержати тільки внесену їм частину у статутному капіталі (фонді) Університету. Майно, передане

учасником Університету тільки в користування, повертається в натуральній формі без виплати винагороди та будь-якого іншого виду відшкодування.

Вихід учасника з товариства у порядку ч.1 ст. 24 Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» є підставою для припинення корпоративних прав учасника юридичної особи та, відповідно, корпоративних відносин з такою юридичною особою.

Оскільки КМДА, володіючи частковою статутного капіталу Університету у розмірі 34,995 % на адресу Університету надіслала лист, в якому повідомила про вихід КМДА зі складу засновників Університету, на момент подання відповідного позову КМДА припинила корпоративні правовідносини з Університетом з власної ініціативи у відповідності до положень ч.1 ст. 24 Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та статуту.

Водночас наявність або відсутність рішення інших засновників Університету (зборів), зокрема щодо надання згоди на вихід КМДА зі складу засновників Університету / затвердження такого рішення засновника зборами засновників / тощо юридичного значення для спірних правовідносин не має.

Відтак, КГС ВС дійшов висновку, що позивачем не доведено порушення його корпоративних прав щодо управління Університетом у питанні виходу останнього зі складу засновників Університету.

За результатами розгляду касаційної скарги рішення судів попередніх інстанцій змінено, виклавши їх мотивувальні частини у редакції постанови, в іншій частині - залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.05.2026 у справі № 910/9216/25 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/136470331>.

3.6. Щодо позачергової оплати витрат на обслуговування рахунку в цінних паперах як витрат на збереження активів банку

Витрати на обслуговування рахунку в цінних паперах під час ліквідації банку підлягають позачерговій оплаті як витрати на збереження активів банку.

Комісія за обслуговування депозитарного рахунку в цінних паперах неплатоспроможного банку є витратами, пов'язаними з утриманням і збереженням майна (активів) банку, а тому підлягає позачерговій оплаті відповідно до частини другої статті 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Сам факт продажу майнових прав на цінні папери не свідчить про припинення таких витрат, якщо не доведено фактичного переходу права власності на цінні папери та їх списання з рахунку банку.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Фонду у справі за позовом Банку -1 до Банку - 2 та Фонду за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача про стягнення заборгованості за договором про обслуговування рахунку в цінних паперах.

Позов мотивовано тим, що під час ліквідації банку депозитарна установа продовжувала обслуговувати рахунок у цінних паперах, однак відповідні витрати не були включені Фондом до кошторису витрат банку та не були оплачені.

Рішенням господарського суду, яке залишено без змін постановою апеляційного господарського суду позов задоволено.

ОЦІНКА СУДУ

Переглядаючи справу, КГС ВС звернув увагу на те, що відповідачі посилалися на реалізацію активів банку шляхом продажу майнових прав, які впливають із цінних паперів, на користь третіх осіб. На думку скаржника, після такого відчуження витрати на обслуговування депозитарного рахунку вже не могли вважатися витратами банку, пов'язаними з ліквідаційною процедурою.

Верховний Суд зазначив, що укладені за результатами аукціонів договори передбачали передачу майнових прав, однак не підтверджували фактичного переходу права власності на цінні папери та їх списання з рахунків банку. У матеріалах справи були відсутні розпорядження про переказ або списання цінних паперів, а також інші докази завершення відповідних депозитарних операцій.

КГС ВС наголосив на тому, що законодавство про депозитарну систему не передбачає можливості належності одного рахунку в цінних паперах різним особам, а зміна власника цінних паперів потребує вчинення відповідних депозитарних дій. Тому сам по собі продаж майнових прав не означає автоматичного переходу прав на цінні папери та припинення обов'язку з оплати депозитарного обслуговування.

Суд дійшов висновку, що за відсутності доказів фактичного вибуття цінних паперів з рахунку банку витрати на його обслуговування є витратами, пов'язаними з утриманням і збереженням активів банку. Такі витрати відповідно до ч. 2 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» підлягають позачерговій оплаті протягом усієї процедури ліквідації банку.

КГС ВС відзначив, що ліквідаційна процедура банку вважається завершеною не з моменту затвердження ліквідаційного балансу, а після внесення запису про припинення банку до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань. Оскільки у справі не було встановлено факту внесення такого запису щодо Банку-2 доводи про завершення ліквідації були відхилені.

За результатами розгляду касаційної скарги рішення судів попередніх інстанцій залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.05.2026 у справі № 910/10403/23 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/136470312>.

4. Справи щодо земельних відносин та права власності

4.1. Щодо підтвердження розташування земельної ділянки в межах населеного пункту для цілей визначення комунальної власності

Несформована земельна ділянка, розташована в межах населеного пункту, належить до комунальної власності відповідної територіальної громади з дня набрання чинності пунктом 24 розділу Х «Перехідні положення» ЗК України. Розташування земельної ділянки в межах населеного пункту може підтверджуватися сукупністю доказів – рішенням районної ради про затвердження проєкту землеустрою щодо зміни меж населеного пункту, рішенням селищної ради про затвердження містобудівної документації та викопіюваннями з генерального плану - без обов'язкового надання окремого проєкту землеустрою щодо встановлення меж населеного пункту.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ГО за позовом прокурора в інтересах держави в особі селищної ради до ГО про усунення перешкод у використанні земельної ділянки.

Прокурор в інтересах селищної ради звернувся з позовом про усунення перешкод у користуванні та розпорядженні земельною ділянкою, розташованою в межах прибережної захисної смуги водойми, шляхом знесення самочинно збудованих споруд та приведення земельної ділянки у придатний для використання стан. Позов мотивовано тим, що ГО самовільно зайняла земельну ділянку комунальної власності та використовувала її для надання послуг у сфері відпочинку й розваг без належних правовстановлюючих документів.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, вважаючи недоведеним факт належності спірної земельної ділянки до земель комунальної власності та, відповідно, помилковим визначення прокурором органу, в інтересах якого подано позов.

Апеляційний господарський суд рішення місцевого суду скасував та позов задовольнив. Суд установив, що земельна ділянка розташована в межах селища, а тому повноваження щодо розпорядження нею належать селищній раді. Водночас суд виходив із наявних у справі рішень органів місцевого самоврядування та районної ради щодо затвердження містобудівної документації і зміни меж населеного пункту, а також графічних матеріалів генерального плану.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що до п.58 Закону від 28.04.2021 № 1423-IX розділ Х «Перехідні положення» ЗК України був доповнений пунктом 24, яким визначається, що з дня набрання чинності цим пунктом землями комунальної власності територіальних громад вважаються всі землі державної власності, розташовані за межами населених пунктів у межах таких територіальних громад, крім земель, перелік яких визначений законом.

Водночас, інші земельні ділянки та землі, не сформовані у земельні ділянки, переходять у комунальну власність з дня набрання чинності цим пунктом (пункт 24 розділу Х «Перехідні положення» ЗК України).

КГС ВС наголосив, що для встановлення належності земельної ділянки до земель територіальної громади суд вправі оцінювати сукупність доказів, зокрема рішення про затвердження містобудівної документації, проєкти зміни меж населених пунктів, графічні матеріали генерального плану та інші документи, які дають змогу

встановити місцезнаходження земельної ділянки. Відсутність у матеріалах справи окремого проекту землеустрою щодо встановлення меж населеного пункту сама по собі не свідчить про недоведеність належності земельної ділянки до земель відповідної територіальної громади.

Колегія суддів зазначила, що суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про те, що прокурор належним чином довів факт розташування спірної земельної ділянки в межах селища.

За результатами розгляду КГС ВС залишив касаційну скаргу без задоволення, а постанову апеляційного суду – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.05.2026 у справі № 922/2084/25 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136392221>.

4.2. Щодо зменшення суми безпідставно збережених коштів на розмір сплаченого земельного податку при стягненні плати за фактичне користування земельною ділянкою, коли власник земельної ділянки не був визначений законом як належний розпорядник земель

При стягненні з фактичного користувача земельної ділянки комунальної власності доходу у вигляді несплаченої орендної плати на підставі ст. 1212-1214 ЦК України заявлена до стягнення сума підлягає зменшенню на розмір земельного податку, фактично сплаченого таким користувачем до місцевого бюджету за той самий період і за ту саму земельну ділянку, оскільки повторне стягнення цих коштів суперечить принципу справедливості та є втручанням у право на мирне володіння майном у розумінні ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу міської ради у справі за позовом скаржника до ТОВ про стягнення 2447119,25 грн (з урахуванням заяви про збільшення позовних вимог), отриманої від безпідставно набутого майна.

Позов обґрунтовано фактичним користуванням ТОВ упродовж 2014-2017 років земельною ділянкою, яка належить територіальній громаді міста, без належного оформлення права такого користування.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково, зменшивши суму стягнення на розмір сплаченого земельного податку та виключив із розрахунку період з березня по грудень 2022 року у зв'язку з податковими пільгами для земель на територіях бойових дій. Постановою апеляційного суду частково задоволено апеляційну скаргу міської ради та змінено рішення суду першої інстанції в частині розміру стягнення. Апеляційний суд дійшов висновку про відсутність підстав для застосування до відповідача податкової пільги за 2022 рік, у зв'язку з чим збільшив суму стягнення (1 372 923,04 грн), а в іншій частині рішення залишив без змін.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що земельним податком є обов'язковий платіж, що справляється з власників земельних ділянок та земельних часток (паїв), а також постійних землекористувачів, а орендною платою за земельні ділянки державної і комунальної власності - обов'язковий платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою (пп 14.1.72, 14.1.136 п. 14.1 ст. 14 ПК України).

Колегія суддів виснувала, що земельний податок та орендна плата є різними за правовою природою платежами, однак обидва належать до плати за землю та надходять до місцевого бюджету, про що обґрунтовано зазначили суди попередніх інстанцій у своїх рішеннях у цій справі.

Верховний Суд звернув увагу, що відповідач не був власником або постійним землекористувачем спірної земельної ділянки, а тому не міг бути суб'єктом плати за землю у формі земельного податку. Єдиною можливою формою здійснення ним оплати за землю як землекористувачем є орендна плата, проте виключно за умови наявності відповідного договору (пп 14.1.72, 14.1.136 п. 14.1 ст. 14 ПК України).

Враховуючи викладене колегія суддів погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про те, що, не будучи власником або постійним користувачем спірної земельної ділянки, ТОВ сплачував земельний податок виключно з власної ініціативи.

Суди попередніх інстанцій правомірно відмовили у розмірі вже сплаченого ТОВ земельного податку як форми плати за земельні ділянки, оскільки такі кошти мають однакову правову природу та сплачувалися саме за користування спірною земельною ділянкою у спірний період.

Водночас Верховний Суд звертає увагу, що таке зменшення заявленої до стягнення суми не тотожне взаємозарахуванню фактично сплаченого податку за землю у рахунок несплаченої (заборгованої) орендної плати (плати за фактичне користування в порядку ст.1212 ЦК України). Про це зазначено у оскаржуваних судових рішеннях у справі та не заперечується учасниками справи.

Як встановлено судами попередніх інстанцій, такі кошти фактично надійшли до бюджету територіальної громади саме за користування спірною земельною ділянкою. Тому їх повторне стягнення у складі безпідставно збережених коштів суперечило б принципу справедливості та могло б призвести до надмірного втручання у право особи на мирне володіння майном.

За результатами розгляду касаційну скаргу залишено без задоволення, постанову апеляційного суду – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.05.2026 у справі № 908/1619/25 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/136318524>.

4.3. Щодо звільнення самостійно зайнятої неформованої земельної ділянки комунальної власності від самочинно збудованого капітального об'єкта (павільйону)

Власник земельної ділянки комунальної власності має право вимагати звільнення самовільно зайнятої неформованої земельної ділянки та приведення

її у придатний для використання стан шляхом демонтажу розміщених на ній об'єктів без дотримання процедури, передбаченої ст. 38 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», оскільки ця процедура є обов'язковою лише для органу державного архітектурно-будівельного контролю, а не для власника земельної ділянки, який захищає право на усунення перешкод у користуванні своїм майном. Наявність у особи паспортів прив'язки тимчасових споруд та судових рішень щодо права користування тимчасовою спорудою не спростовує факту самовільного зайняття земельної ділянки комунальної власності, якщо на ній фактично розміщено капітальну споруду за відсутності правовстановлюючих документів на земельну ділянку та дозвільних документів на будівництво.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ФОП у справі за позовом прокурора в інтересах держави до скажника про зобов'язання звільнити (повернути) земельну ділянку та привести її у придатний для використання стан.

Позовні вимоги прокурора обґрунтовані самовільним зайняттям ФОП частини несформованої земельної ділянки комунальної власності із земель житлової та громадської забудови, добудувавши на цій земельній ділянці частину торговельного павільйону (будівлі) огороженого парканом поруч зі своєю приватною ділянкою, за відсутності рішень міської ради про передачу землі у власність чи користування та за відсутності дозвільних документів на будівництво. Такі дії ФОП, на думку прокурора, порушують законні інтереси міської ради щодо володіння, користування і розпорядження земельною ділянкою.

Справа розглядалася неодноразово. Суд першої інстанції позов задовольнив. Апеляційний господарський суд залишив рішення суду першої інстанції без змін. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що факт самовільного зайняття відповідачем спірної земельної ділянки та зведення на ній капітальної споруди (нерухомого майна) за відсутності правовстановлюючих документів на землю та відповідних дозволів на будівництво є доведеним. Водночас, суди відхилили доводи відповідача про правомірність розміщення об'єкта на підставі паспортів прив'язки тимчасових споруд та договору пайової участі в утриманні об'єкта благоустрою, оскільки фактично зведена споруда є капітальною, а не тимчасовою. Також судами було відхилено заперечення щодо юрисдикції спору та неможливості ідентифікації несформованої земельної ділянки.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів зауважує, що виходячи зі змісту ч. 1 ст. 376 ЦК України, якщо об'єкт будується або збудований на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, це є самостійною та достатньою підставою для кваліфікації його судом об'єктом самочинного будівництва.

Крім того, реєстрація права власності на самочинне будівництво за особою, яка здійснила таке будівництво, у силу положень законодавства та приписів ч. 2 ст. 376 ЦК України не змінює правового режиму такого будівництва як самочинного з метою застосування, зокрема, норм частини четвертої цієї статті.

Як встановлено судами попередніх інстанцій, на спірній земельній ділянці розміщено не тимчасові споруди, а фактично збудовано капітальну споруду – торговельний павільйон, що є об'єктом нерухомого майна. Паспорти прив'язки тимчасових споруд та програми впорядкування благоустрою стосуються виключно правового режиму тимчасових споруд і не дають права на зведення капітальних об'єктів. Відтак, наявність документів на розміщення тимчасової споруди не спростовує факт самовільного зайняття та використання земельної ділянки комунальної власності під будівництво капітальної споруди без належних речових чи зобов'язальних прав на землю.

КГС ВС зазначив, що використання земельної ділянки комунальної форми власності за відсутності рішення органу місцевого самоврядування про надання її в користування або власність є правопорушенням. Встановлення судами факту фактичного зайняття відповідачем конкретно визначеної території (обнесеної парканом), з'ясування її площі, конфігурації та розміщених об'єктів за допомогою експертних висновків та топографічного знімання є достатнім для ідентифікації об'єкта правопорушення. Обрання власником землі способу захисту у вигляді звільнення такої ділянки із демонтажем споруд згідно зі ст. 212 ЗК України є ефективним способом захисту порушеного права.

Колегія суддів відхилила доводи скаржника про неможливість захисту прав щодо несформованої земельної ділянки. Суд наголосив, що відсутність кадастрового номера чи сформованої земельної ділянки не виключає можливості захисту права комунальної власності, якщо фактичне місце розташування та межі самовільно зайнятої території можуть бути встановлені на підставі сукупності доказів. Водночас спір стосувався не сформованої земельної ділянки як об'єкта цивільних прав, а фактично зайнятої території комунальної власності, на якій розміщено торговельний павільйон та огорожу.

Також КГС ВС зазначив, що розміщення об'єкта нерухомості на земельній ділянці, яка не була відведена для цієї мети, є самостійною та достатньою підставою для визнання такого об'єкта самочинним будівництвом. Вимога про звільнення земельної ділянки та демонтаж споруд є належним і ефективним способом захисту права власника земельної ділянки.

Крім того, встановлені судами обставини свідчать не про використання спірної земельної ділянки відповідачем як фізичною особою для власних побутових потреб, а про її фактичне зайняття об'єктом торговельного призначення, що за своїми ознаками пов'язаний із реалізацією господарської компетенції відповідача саме як суб'єкта підприємницької діяльності.

Водночас сама по собі відповідачем як фізичною особою не змінює характеру спірних правовідносин та не спростовує висновків судів щодо зв'язку використання спірної частини земельної ділянки зі здійсненням господарської діяльності. Вирішальне значення у цьому випадку має не формальне зазначення особи власника в реєстраційних даних, а фактичне призначення об'єкта, спосіб його використання та зв'язок такого використання із підприємницькою діяльністю.

Верховний Суд дійшов висновку, що задоволення позову відповідає критеріям правомірного втручання у право мирного володіння майном, оскільки таке втручання має законну підставу, переслідує легітимну мету захисту права комунальної власності та забезпечує справедливий баланс між інтересами територіальної громади і майновими правами відповідача.

За результатами розгляду касаційну скаргу залишено без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій — без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.05.2026 у справі № 914/585/22 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/136318527>.

5. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів

5.1. Щодо розірвання договору оренди та виселення орендаря у зв'язку із самовільним переплануванням орендованого майна без згоди орендодавця

Факт перепланування орендованого майна орендарем без згоди орендодавця, доцільність проведення якого орендодавець обґрунтовано заперечує, є істотним порушенням договору оренди у розумінні ч.2 ст. 651 та ч.2 ст. 773 ЦК України та є достатньою підставою для розірвання договору; потенційна можливість відновлення первісного стану об'єкта нерухомості не виключає кваліфікації такого порушення як істотного.

КГС ВС розглянув касаційні скарги орендодавців-ФОП за позовом скаржників до ТОВ (орендаря) про розірвання договору оренди нежитлового приміщення та виселення.

Спір виник між співвласниками нежитлового приміщення та орендарем щодо дострокового припинення договору оренди і виселення останнього з орендованого об'єкта.

Позивачі зазначали, що орендар без їхньої згоди здійснив реконструкцію та капітальний ремонт орендованого майна, а саме заклав існуючих віконні прорізи у зовнішній стіні будинку. На думку орендодавців, такі дії суперечили умовам договору оренди та призвели до погіршення стану майна і порушення їхніх прав як власників.

Суд першої інстанції дійшов висновку про істотність допущеного порушення та задовольнив позов. Апеляційний господарський суд скасував це рішення і відмовив у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС звернув увагу, що відповідно до ч. 2 ст. 773 ЦК України наймач зобов'язаний користуватися річчю відповідно до її призначення та умов договору, а зміна стану об'єкта оренди чи проведення його перебудови без згоди орендодавця є порушенням договірних зобов'язань.

Верховний Суд зауважив, що орендодавець мав законні очікування на збереження її майна і у випадку закінчення строку оренди повернення їй у тому ж стані, або у стані, який нею був погоджений. Однак, внаслідок самовільного

перепланування орендарем спірного приміщення, така особа фактично не має змоги отримати очікуване при укладенні договору.

Додатково суд касаційної інстанції наголосив, що дії орендаря щодо перепланування орендованого ним приміщення, здійснені без згоди орендодавця, суперечать волі останнього і за своїм змістом є зменшенням його майна позивача, що і зумовлює необхідність останнього звернутися із позовними вимогами. Також було зазначено, що твердження орендаря стосовно не встановлення судами попередніх інстанцій кількості знесених перегородок та розміру на який збільшилася площа об'єкта оренди не спростовують факту істотного порушення умов договору, як і завдання шкоди яка виражена у переплануванні нерухомого майна без згоди орендодавця.

З наведеного вбачається, що у розумінні актуальної практики Верховного Суду щодо застосування ч. 2 ст. 651 та ч. 2 ст. 773 ЦК України у правовідносинах, пов'язаних із вирішенням питання про наявність або відсутність підстав для розірвання договору оренди у зв'язку з виконанням орендарем без згоди орендодавця будівельних робіт в орендованому майні, сам по собі факт перепланування такого майна без згоди орендодавця, доцільність проведення якого він обґрунтовано заперечує, свідчить про використання його всупереч умовам договору та про допущення порушення прав орендодавця шляхом завдання йому шкоди, що у розумінні наведених норм є достатньою підставою для розірвання договору.

Отже, сама лише потенційна можливість відновлення первісного стану об'єкта нерухомості не виключає кваліфікації такого порушення як істотного та не спростовує наявності підстав для розірвання договору оренди.

Колегія суддів наголосила, що при вирішенні питання про розірвання договору оренди слід оцінювати не лише факт заподіяння матеріальних збитків, а й сам характер допущеного порушення та його вплив на права власника майна.

Згідно з пунктом 13.10 ДБН В.2.2-15:2019 «Житлові будинки. Основні положення», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26.03.2019 № 87, можливість реконструкції житлових будинків з надбудовами і прибудовами з розбиранням існуючих і влаштуванням нових перекриттів, стін і перегородок, закладанням існуючих і виконанням нових прорізів у несучих конструкціях (фундаментах, стінах, перекриттях) повинна бути підтверджена розрахунком за несучою здатністю, стійкістю, тріщиностійкістю та деформативністю усіх несучих конструкцій і будинку в цілому.

Отже, зміст наведених вимог свідчить, що роботи із закладання прорізів у зовнішній стіні будинку не можуть розглядатися як несуттєве втручання у стан орендованого майна, оскільки за своїм характером вони стосуються елементів будівлі, здатних впливати на її конструктивну цілісність. За відсутності належного підтвердження можливості виконання таких робіт у спосіб, передбачений

будівельними нормами, їх проведення об'єктивно створює ризик порушення технічного стану не лише окремого приміщення, а й будинку в цілому.

КГС ВС погодився із висновком суду першої інстанції, що саме факт проведення Відповідачем будівельних робіт, пов'язаних із переплануванням орендованого майна (закладання наявних віконних прорізів у зовнішній стіні будинку по осі "Б") без згоди орендодавців, та обґрунтоване заперечення ним доцільності виконання таких будівельних робіт, свідчить про спричинення їм шкоди та, відповідно, про істотність допущеного порушення умов договору оренди, що є достатньою підставою для розірвання такого договору та задоволення похідної вимоги про виселення орендаря з орендованого приміщення.

За результатами розгляду касаційні скарги задоволено, постанову суду апеляційної інстанції скасовано, рішення суду першої інстанції залишено в силі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29.04.2026 у справі № 908/2471/24 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136280624>.